

Inhoud

ARTIKELN

- Roel van Dooren **Eenheid en verdeeldheid in Romeins Italië. Een nieuwe interpretatie van de jaren 88 en 87 voor Christus en hun betekenis voor het ontstaan van de Italische Bondgenotenoorlog (91-88 v.Chr.)** 3

De Bondgenotenoorlog betekende het einde van het systeem van bondgenootschappen waarmee Rome eeuwenlang Italië wist te beheersen. Na de oorlog maakte dit systeem plaats voor een nieuwe eenheid die van groot belang zou blijken te zijn bij de overgang naar de keizertijd. De omschakeling ging echter gepaard met de nodige onrust, zich uitend in een conflict over de verdeling van nieuwe Italische burgers over de kieseenheden te Rome in 88 v. Chr.

- Rienk Vermij **Nieuwe wijn in oude zakken? Iets over de plaats en functie van genootschappen in de maatschappij van het ancien régime** 24

Genootschappen werden vroeger beschouwd als de bataljons van de Verlichting en als instrumenten ter modernisering van de samenleving. Meer recentelijk benadrukken historici daarentegen juist hun traditionele karakter.

- Bert Theunissen **'Mannen van karakter'. Gerrit Jan Mulder over de taak van de universiteit** 47

Gerrit Jan Mulder was één van die gedreven negentiende-eeuwse geleerden wier levenswerk wel twee of drie mensenlevens had kunnen vullen. Aan literatuur over Mulder ontbreekt het dan ook niet, en bij elkaar genomen geeft die een redelijke indruk van zijn plaats in de negentiende-eeuwse cultuur. Maar van een afgerond portret is nog geen sprake.

- P.J.A.N. Rietbergen **Rome gevierd? De cultuur van een hoofdstad in een land zonder culturele hoofdstad, ca. 1870-1920** 64

In deze bijdrage analyseert de auteur de viering van verschillende jubilea en herdenkingen in Rome tussen 1870 en ca. 1920 om te bepalen welk Rome-beeld de stedelijke en nationale machthebbers daarin tot uitdrukking wilden brengen. Wat was de culturele betekenis van dit 'derde', hoofdstedelijke Rome en in hoeverre spoorden beeld en realiteit hierbij?

STAND VAN ZAKEN

- Joep Leerssen **Idealisme en politiek. Cultuurdragers en maatschappelijke omstandigheden in de geschiedenis van het Iers nationalisme** 96

In de geschiedschrijving is een merkwaardige tweespalt te bespeuren ten aanzien van het Ierse nationalisme: cultuurhistorici en sociaal- of politiek historici lijken langs elkaar heen te werken in hun analyses. Aan de hand van een bespreking van recente publicaties probeert de auteur enige klaarheid in het debat te brengen.

- Doris Edel **Het nationale denken in negentiende-eeuws Ierland. Enige kanttekeningen bij twee publicaties van Joep Leerssen** 104

In dit artikel bespreekt de auteur, hoogleraar Keltisch aan de universiteit van Utrecht, Leerssens studies Mere Irish and Fíor-Ghael (1986/1996) en Remembrance and imagination (1996).

- Rectificatie m.b.t. het artikel van P. Meel, Tijdschrift voor Geschiedenis, No. 3, 1998** 112

BOEKBESPREKINGEN

113

Waarin onder andere:

De Baets over **Felipe Fernández-Armesto, Truth. A history and a guide for the perplexed**; P. Garnsey, **Cities, peasants and food in classical antiquity**; Faber over Boone e.a. ed., **Finances publiques et finances privées au bas moyen âge**; Van Kessel over **Po-chia Hsia, The world of catholic renewal 1540-1770**; Van Stipriaan over **Roseberry e.a. ed., Coffee, society and power in Latin America**.

KORTE AANKONDIGINGEN

157

ARTIKELEN

Guy Dupont **De monnik, de non en de wellust van het vlees. Lichamelijkheid en seksualiteit bij de middeleeuwse cisterciënzers**

163

Middeleeuwse kloosterlingen kampten, niet minder dan hun wereldse tijdgenoten, met menselijke verlangens naar fysieke intimiteit en bevrediging. Ondanks de afgelegde kuisheidsgelofte en de opgelegde lichaamsdiscipline, was de 'brandende lust van het vlees' soms moeilijk te bedwingen. Als ascetische repressie of mystieke sublimatie onbereikbare idealen bleken, restte enkel de lok van de aardse liefde.

Marysa Demoor **Portret van de antropologe als een jonge vrouw: Jane Ellen Harrison's recensies voor The Athenaeum 191**

Jane Ellen Harrison, classica, antropologe en archeologe, schreef rond de vorige eeuwwisseling verschillende anonieme recensies over de klassieke cultuur voor The Athenaeum. Het onderwerp was gereserveerd voor de specialisten, en dat waren tot dan toe uiteraard allemaal mannen geweest. Het is de bedoeling van dit paper na te gaan op welke manier een tijdschrift als The Athenaeum bijdroeg tot de carrière van iemand als Harrison, welke de voorwaarden waren om geselecteerd te worden als een van de recensenten en hoe The Athenaeum als spiegel kan fungeren voor een maatschappij waarin hoogopgeleide vrouwen als Harrison wellicht voor het eerst een totaal onafhankelijk leven konden leiden.

R.M. van Eden **Angst voor de Frans-Duitse as. De Nederlandse reactie op het in januari 1963 afgesloten Elysée-verdrag**

202

Op 22 januari 1963 vond in Parijs de historische ondertekening van het Elysée-verdrag plaats. Frankrijk en Duitsland kwamen hierin overeen om de onderlinge betrekkingen nauwer aan te halen. In dit artikel zal worden bekeken hoe in Nederland op de totstandkoming van dit bilaterale pact gereageerd werd.

STAND VAN ZAKEN

Peter Rietbergen **Visies op de verte**

224

Stellingname en een aantal studies over 'niet-westerse geschiedschrijving'. De westerse geschiedschrijving met betrekking tot Azië, Afrika en Amerika komt aan de orde. Daarbij wordt uitgegaan van een Groningse stellingname.

Georgi Verbeeck **Een nieuw verleden voor de 'Rainbow Nation'? Geschiedschrijving en politiek in Zuid-Afrika**

239

Zuid-Afrika is op zoek naar een geschiedbeeld dat aansluit bij het nieuwe profiel van een multiculturele democratie. Daarbij vallen een aantal overeenkomsten op met ontwikkelingen in Europese landen die een ingrijpende nationale gedaantewisseling hebben ondergaan.

BOEKBESPREKINGEN

265

Waarin onder andere:

Van den Berg over Harmsen, Nieuwe inleiding tot de geschiedenis; Erdkamp over Cox, Household Interests; Bredero over Maier, Preaching the crusades; Haitsma Mulier over Van Veen, Cosimo I de' Medici, vorst en republikein; Huussen jr. over Kooijmans, Vriendschap en de kunst van het overleven in de zeventiende en achttiende eeuw; De Jong over Legêne, De bagage van Blomhoff en Van Breugel; Randeraad over Stanziani, L'économie en révolution; Luykx over Söllner, Totalitarismus.

KORTE AANKONDIGINGEN

305

ARTIKELEN

- A.J.C.M. Gabriëls **Tweemaal in ballingschap. Het verblijf van prins Willem V in Gelderland (1785-1787) en in Groot-Brittannië (1795-1801)** 323

Uit de geschiedenis zijn vele vorsten bekend die, na uit het vaderland te zijn verdreven, een deel van hun leven in ballingschap hebben doorgebracht. Prins Willem V, de laatste Stadhouder van de Republiek der Verenigde Nederlanden, zag zich zelfs tot tweemaal toe gedwongen huis en haard te verlaten. Beide ballingschappen verschilden weliswaar in aard en uitkomst, maar wat niet verschilde, was de reactie van de Prins op deze voor hem weinig roemrijke perioden in zijn leven. Een biografische vergelijking.

- Hans Meijer **'Het uitverkoren land'. De lotgevallen van de Indo Europese kolonisten op Nieuw Guinea (1949-1962)** 353

Op oudjaarsdag 1949 zetten enkele honderden Indo-Europeanen voet aan wal in het dorpje Manokwari op West Nieuw-Guinea om daar een nieuwe toekomst op te bouwen. Zij hadden daags voor de Indonesische soevereiniteitsoverdracht Indonesië verlaten uit angst voor vergelding. Hun ideaal van een nieuw Indo-Europees vaderland was echter niet reëel en al snel geraakte de Indo-Europese kolonistengemeenschap in grote problemen.

STAND VAN ZAKEN

- Arjan van Dixhoorn **In een traditie gevangen? Hollandse rederijderskamers en rederijders in de recente literatuurgeschiedschrijving** 385

De rederijdersbeweging staat het laatste decennium sterk in de belangstelling. Aan de hand van recent verschenen proefschriften laat Van Dixhoorn zien dat een nieuw cultuurhistorisch zicht op dit fenomeen verrassende vondsten oplevert.

Waarin onder andere:

Dittrich over *Thaden, The Rise of Historicism in Russia*;
Jonker over *Rietbergen, Europe, a cultural history*;
Roobol over *Ertman, Birth of the leviathan*; Erdkamp
over *Garnsey, Food and Society in classical Antiquity*;
Hunink over *Janes, God and Gold in late antiquity*;
Nip over *Vauchez, Sainthood in the later Middle Ages*;
Bange over *Carpenter, The Wars of the Roses*;
Von Martels over *Bejczy en Stegeman, Gerard
Geldenhouwer van Nijmegen*; Tümpel over *North, Art
and commerce in the Dutch Golden Age*; De Vet over
Beermann, Zeitung zwischen Profit und Politik;
Van de Sande over *Simms, The Impact of Napoleon*;
Buiting over *Breckman, Marx, the Young Hegelians,
and the Origins of the Radical Social Theory*;
Kok over *Hendrickx, 'In order not to fall into poverty'*;
De Jong over *Boone, Beking en beschaving*; De Valk
over *Altena, Peet en Wiedijk, Honderd jaar sociaal*;
Schöffer over *Berkowitz, Western jewry and the Zionist
project 1914 - 1933*; Morgan over *Stone, The Patron
State*; Oosterhuis over *Link, Eugenische Zwangs-
sterilisierungen und Schwangerschaftsabbrüche
im Nationalsozialismus*; Grever over *Ribberink,
Leidsvrouwen en zaakwaarneemsters*.

ARTIKELLEN

- Maria Grever **Gender en genre van de historische roman. Ter inleiding** 515

- Maria-Theresia Leuker **De mythe van het hoge paar. Joost van den Vondel en Maria Tesselschade Roemers in de historische verhalen van J.A. Alberdingk Thijm** 522

De katholieke literator, journalist en uitgever Alberdingk Thijm schreef ter verrijking van de historische kennis en culturele vorming van zijn geloofsgenoten historische verhalen, die zich meestal afspelen in de zeventiende eeuw. De verhalen waren bedoeld als aanbod tot een positieve identificatie en als aanmoediging zich voor emancipatie en nationale integratie van de katholieken in te spannen. De hoofdfiguren worden voorgesteld als toonbeelden van mannelijke en vrouwelijke deugden.

- Peter Rietbergen **Mannen en vrouwen tussen Romaans en Germaans. Beeldvorming in de historische romans van Felix Dahn** 543

De Duitse schrijver, rechtsgeleerde en historicus Felix Dahn (1834-1912) vertegenwoordigt het postromantisch historisme in de literatuur van de negentiende eeuw. In zijn tijd werden vrouwen doorgaans als moreel zwakker dan mannen gezien. Des te opmerkelijker is het dat Dahn zijn vrouwenfiguren genuanceerd en gelaagd portretteert. Bovendien zien we bij Dahn dat vrouwelijke hoofdfiguren die in machtsposities verkeerden, niet als 'kwaad' of 'slecht' werden voorgesteld.

- Erica van Boven **'Het menselijk karakter blijft zichzelf gelijk'. Ina Boudier-Bakker over Jacoba van Beijeren** 574

Aan het eind van een lange carrière als schrijfster van eigentijdse romans schreef Ina Boudier-Bakker een historische roman: Vrouw Jacob (1935). Deze roman, die het leven van de historische figuur Jacoba van Beijeren beschrijft, toont de beïnvloeding van de historische roman als genre door nieuwe literaire ontwikkelingen aan. De vrouwelijkheid van de middeleeuwse Jacoba blijkt vooral de opvattingen van het interbellum hierover te weerspiegelen.

Jolanda Jansen **Van concubine tot Oude Boeddha.
De literaire portrettering van de Chinese keizerin-weduwe
Tz'u-Hsi (1835-1908)**

598

Keizerin-weduwe Tz'u-hsi (1835-1908) was een van de dominerende persoonlijkheden tijdens de turbulente decennia voorafgaande aan de definitieve ondergang van het Chinese keizerrijk. Haar leven wordt beschreven in de in 1956 verschenen roman Imperial Woman van de Amerikaanse schrijfster Pearl S. Buck en in de roman Wij Tz'e-Hsi, keizerin van China van de hand van Johan Fabricius, verschenen in 1968.

Hans Ester **Van Poppie tot Isobelle. Zuid-Afrikaanse schrijfsters doorbreken het zwijgen over de Anglo-boerenoorlog** 616

De Anglo-Boerenoorlog (1899-1902) is voornamelijk het domein van de blanke man geweest. Dit geldt zowel voor degene die ten strijde trok als voor hen die verslag deden van de oorlogservaringen. De moderne Zuid-Afrikaanse schrijfster Elsa Joubert behoort tot een groep blanke schrijfsters die de taboes rond het beladen verleden van de Anglo-Boerenoorlog via de historische roman doorbreekt.

BOEKBESPREKINGEN

630

Waarin onder andere:

Kooiman over Fisch, Tödliche Rituale; Jansz over Wikander, Von der Magd zur Angestellten; Van der Vliet over Brodersen, Grosse Gestalten der griechischen Antike; Van Anrooij over Percival, Chaucer's legendary good women; Bange over Howell, The marriage exchange; Lettinck over Harper, Als God met ons is...; Koopmans over Weekhout, Boekencensuur in de Noordelijke Nederlanden; De Jong over Boschloo, The Prints of the Remondinis; De Vries over Spiereburg, Men and Violence; Huussen Jr. over Davidoff, The Family Story; Te Velde over Grever en Waaldijk, Feministische openbaarheid; Grever over De Wilde, Nieuwe deelgenoten in de wetenschap.

KORTE AANKONDIGINGEN

676